

Čerešňák, Bedřich; Uhlíř, Dušan

Nové úkoly dějepisného vyučování v SSSR a požadavky na nové učebnice dějepisu

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1962, vol. 11, iss. C9, pp. 167-171

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101898>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Czok v něm shrnuje některé teze, které uveřejnil již ve svých dřívějších pracích a které byly většinou již přejímány i historiky ostatními. Jen K. Fritze odmítá ve svém (jinak velmi zajímavém) příspěvku termín „Bürgerkämpfe“, kterým Czok označuje boje mezi patriciátem a protipatricijskou opozicí. Myslím, že neprávem: je sice pravda, že bojů se účastnila také chudina, která neměla měšťanské právo, avšak nevystupovala v nich samostatně a podřizovala se většinou vedení měšťanské opozice. Na zcela domyšleny jsou podle mého mínění ještě Czokovy závěry o významu vnitřních bojů ve městech pro vývoj společnosti.

Boje o vládu města (Czokovy „Bürgerkämpfe“) a antikuriální hnutí, na které Czok soustřeďuje svou pozornost, nebyly ovšem jedinými formami lidových hnutí ve městech 14. století. F. Kavka rozeznává formy tři: 1. hnutí řemeslníků proti patriciátu podporované chudinou, 2. hnutí tovaryšů proti mistrům, 3. hnutí chudiny. Toto rozdělení bude ještě nutno poněkud opravit a doplnit. Proti patriciátu nebojovali jen řemeslníci s chudinou, ale také část kupců (jak to správně uvádějí Czok i Fritze); proto je lépe užívat termínu „boj o vládu města“, přičemž v konkrétních případech musíme vysvětlit, kdo tvořil protipatricijskou opozici. A s Kavkovými třemi formami sotva vystačíme: těžko do nich zařadíme právě ty projevy lidových hnutí v našich městech, které jsou nejlépe známy, tedy brněnské události z roku 1378 a jihlavské z roku 1391. Vlastní výklad Kavkův shrnuje výsledky práce Mendlovoy doplněné výzkumy Grausovými a Hlaváčkovými a je cenným základem pro další bádání.

V závěru zdůrazňuje Werner, že při zkoumání lidových hnutí ve městech nepověde dále samo sbírání pramenů. S tímto tvrzením je nutno souhlasit: bez teoretického přístupu, bez znalosti souvislostí a bez snahy po získání obecnějších poznatků nelze dnes již v oboru dějin měst ve 14. století pracovat. A hledíme-li na věc z tohoto hlediska, je sborník o lidových hnutích ve 14. století nepochybně přínosem. Je sice pravda, že se v něm projevil někdy poněkud schematické konstrukce (zvláště v některých příspěvcích ke krizi feudalismu ve 14. století), avšak to je rub snahy po obecnějších pohledech, do něhož každý historik může upadnout velmi snadno. Většina příspěvků, a zvláště statě Czokovy a Fritze, jsou velmi užitečným zdrojem poznatků pro každého historika, zabývajícího se vývojem společnosti ve 14. století.

Jaroslav Mezník

Nové úkoly dějepisného vyučování v SSSR a požadavky na nové učebnice dějepisu

Na stránkách sovětských historických časopisů *Voprosy istorii* a *Novaja i novejšaja istorija* byla v poslední době věnována zvýšená pozornost otázce vyučování dějepisu a požadavkům na novou učebnici dějepisu. Zásadní význam má bezpochyby článek A. T. Kinkulkina a I. J. Lernerova „Nová etapa v rozvoji školního historického vzdělání“ (*Voprosy istorii*, 1961, č. 7, s. 6–20). Jeho základní myšlenky pak doplňuje diskuse „Jaká má být nová učebnice dějepisu“ na stránkách časopisu *Novaja i novejšaja istorija* (r. 1960, č. 4 a 5, r. 1961 č. 1 a 3), kde jak zástupci učitelů, tak i historických a pedagogických vědeckých pracovišť vyslovovali své požadavky na novou učebnici dějepisu při příležitosti vypsaní konkursu na tuto učebnici radou ministrů RSFSR.

Podtvoje se na nejzákladnější myšlenky, jež jsou v těchto příspěvcích vysloveny. Základní význam má příspěvek A. T. Kinkulkina a I. J. Lernerova ve *Voprosch istorii*, který je programovým prohlášením nové náplně dějepisného vyučování v Sovětském svazu v epoše budování komunismu. Oba autoři opráží se ve své stati o usnesení ÚV KSSS a rady ministrů SSSR „O některých změnách ve vyučování dějepisu na školách“ z října 1959, o usnesení ÚV KSSS „O úkolech stranické propagandy v nových podmínkách“ z ledna 1960 a o projevu N. S. Chruščova na Všeruském sjezdu učitelů v červenci 1960. Chtěli bychom si všimnout zde nejdůležitějších závěrů tohoto článku.

Všechny stranické a vládní dokumenty podtrhují důležitost výchovy nového člověka na slavných revolučních tradicích, vyžadují nutnost uskutečnit vědecké pojímání zákonitosti rozvoje společnosti, nutnost formování přesvědčení o nezbytném zániku kapitalismu a vítězství kapitalismu, nezbytnost důsledného vysvětlení úlohy lidových mas jako skutečných tvůrců dějin.

Nová etapa ve školním vyučování dějepisu spočívá v tom, že spojení školní výuky se společensky prospěšnou prací vytváří zvláště příznivé podmínky pro formování marxisticko-leninského světového názoru a vysoké komunistické uvědomlosti mládeže. Jaké jsou nové rysy, odlišnosti školního dějepisného vyučování v současné epoše? Zvláštní, odlišné rysy jsou dány úkoly rozvinuté výstavby komunismu, dalším rozvojem lidového vzdělání a utužením spojení školy se životem. Změny nastaly v obsahu a zaměření historických kursů ve škole. Určující linií vyučování dějepisu, určující linií spojení vyučování dějepisu se životem, sou-

časností, je jasné vyložení konkrétních historických fakt v chronologickém pořadí, jejich správná analýza a zobecnění, ukázání posloupnosti ve vývoji společnosti; na tomto základě pak vytvoření vědeckého pojmání zákonitosti rozvoje společnosti u studujících, vytváření nutnosti dát své znalosti a dovednosti ve prospěch lidu u každého chlapce a děvčete. Zvláštní důraz je kladen na zvýšení výchovného významu dějepisu, kterého se má dosáhnout jak změnou obsahu, tak také změnami ve formách a metodách práce.

V metodických zásadách je zdůrazněno, že ani dějepis není schopen zajistit osvojení celé sumy vědomostí. Proto je zvláště zdůrazněno naučit žáky samostatně si osvojovat tyto vědomosti, naučit je hledat je, nalézat a aplikovat v praktickém životě. Vyučování dějepisu není samoúčelem, je povoláno působit při formování budovatele komunistické společnosti. Právě proto má škola vštěpovat studujícím první návyky samostatného osvojování vědomostí a jejich tvůrčí aplikace.

Nejdůležitější význam je přikládán dějepisnému vyučování při formování vědeckého světového názoru. Vzrůst úlohy dějepisného vyučování při formování vědeckého světového názoru má v současnosti svůj výraz v tom, že v celém kursu dějepisu od 4. do 8. třídy věnuje se zvýšená pozornost příčinným souvislostem a vzájemné, obecné souvislosti jevů obklopujících člověka, vývojovému charakteru rozvoje lidské společnosti, vzájemnému spojení idejí a podmínek rozvoje společnosti, vlivu idejí na různé stránky života společnosti. Obsah dějepisného kursu, samozřejmě s přihlédnutím k vyspělosti žáků, je podřízen základnímu úkolu, hlubokému odhalení zákonitostí společenského vývoje, neustálému poukazování na nezdolnou cestu společnosti ke komunismu. Značnou pozornost je třeba věnovat ukázání role třídního boje, historické podmíněnosti třídní společnosti, ukázání třídního charakteru ideologií. Kurs historie má ještě ve větší míře vychovávat mládež v duchu komunistického poměru k práci, socialistického vlastenectví a proletářského internacionálního, pomáhat mládeži měnit principy komunistické morálky v hluboké osobní přesvědčení. V nové etapě musí být dějepisné vyučování zaměřeno na neustálou propagandu marxisticko-leninské teorie, na ostré, neústupné odsouzení revizionismu, na boj proti dogmatismu a sektářství, na odhalení reálných podstaty soudobé buržoazní ideologie, na důkaz vysoké převahy socialistické ideologie a morálky.

Veliký důraz je kladen v SSSR na zvýšení vědomostí o dějinách Sovětského svazu. Kurs dějin SSSR je zařazen již do učiva osmiletky. Postupně vyučování dějinám SSSR, elementární kurs v osmiletce, systematický v jedenáctiletce dá možnost prohloubit vědomosti o dějinách vlasti, umožní ekonomičtější zvládnutí problematiky předkapitalistického období v dějinách SSSR. V nových osnovách dějepisu je věnována podstatně větší pozornost novým a nejnovějším dějinám zahraničních zemí. Seznámení žáků s podstatnými politickými změnami v nových a nejnovějších dějinách zahraničních zemí má podstatný význam pro hlubší pochopení dějin vlasti, pro ukázání jejího spojení s různými zeměmi, pro vytvoření nezbytných představ o obecném vývoji světového dějinného procesu. Zvětšuje se počet hodin věnovaných vyučování nejnovějších dějin. Zatímco v r. 1958 bylo jim věnováno 30 hodin, v roce 1960 bylo jim věnováno 40 hodin a podle nového plánu jim má být věnováno 55 hodin. Zvláštní místo v tomto kursu mají dějiny socialistických zemí.

Nové osnovy vyučování dějepisu jsou vypracovány takovým způsobem, aby na přísně vybraném materiálu, jasně, názorně a živě byl odhalen historický proces v minulosti, pro příslušný věk dostupnými prostředky charakterizovány předkapitalistické formace, základní zákony jejich vzniku, rozvoje a zániku. Zkušenosti získané při vyučování podle nových osnov ukazují, že vyloučení druhořadých fakt z kursu ulehčilo žákům osvojování materiálu, umožnilo srovnávání nejdůležitějších jevů, zejména analogických fakt z dějin různých zemí, vytvořilo nejlhodnější podmínky pro zobecnění materiálu. Důležitým rysem současného úsilí o zlepšení historického vzdělání v SSSR je zvýšená pozornost k vyučování dějepisu na školách pro dělnickou a rolnickou mládež. V poslední době, v souvislosti s hnutím brigád komunistické práce, včetně mládež, ale i dospělí rozšiřují si všeobecné vzdělání v husté síti večerních škol. Systematické studium dějin statistici pracujícími hraje důležitou roli při zvyšování všeobecně kulturní úrovně a ideově politického vzdělání sovětského lidu, působí pozitivně při zvyšování politické a výrobní aktivity sovětského lidu. Vyučování na večerních školách, bez ohledu na jiný učební režim, ideový obsah vzdělání, hloubku poznávání nejdůležitějších historických fakt je rovnocenné vyučování na osmiletkách a středních školách. Jsou tu však i jisté rozdíly. Zvláštní pozornost je ve večerních školách obrácena k osvětlení otázek rozvoje výrobních sil, dějin techniky a materiální kultury. Velká pozornost je věnována ateistické výchově. Osnovy večerních škol pamatují na úvodní opakování všech hlavních poznatků z předešlých kursů.

Hlavní zvláštnost osnov kursu dějepisu a s ním spojeného kursu „Základy politických

vědomosti“ spočívá v tom, že je jim určeno sehrát důležitou úlohu při přípravě mladého pokolení k uvědomělé a aktivní účasti ve výrobním a společenském životě Sovětského svazu. Pro všechny osnovy dějepisu je především charakteristické úsilí, dát studujícímu soustavu historických znalostí, které svým rozsahem a hloubkou, spolu s jinými disciplínami zabezpečují přípravu k uvědomělé a aktivní účasti mladého pokolení při budování komunistické společnosti. Vyučování dějepisu ve škole je povoláno zaujmout důležité místo mezi jinými učebními předměty působícími při formování marxisticko-leninského světového názoru mladého pokolení. Při tom je zdůrazněno, že pro soustavu historických vědomostí je charakteristické osvětlení nejdůležitějších stránek života společnosti v jich spojitosti se způsobem výroby. Náročné úkoly výchovy komunistického vztahu k práci vyžadují, aby studující byli seznámeni se základními otázkami rozvoje techniky, s úlohou technických zkušeností, produktivity práce jako hlavních ukazatelů společenského pokroku.

Významné místo zaujímají v nových osnovách otázky kultury. Jde o to, aby studující mohli pochopit spojitost kultury a podmínek společenského života odpovídající epochy. Témata o kultuře předpokládají odhalení charakteru posloupnosti mezi kulturami různých historických období a významu vkladu jednotlivých národů do pokladnice kulturních úspěchů lidstva. Jak již bylo dříve zdůrazněno, do nových osnov je vtělena vědeckoteistická problematika. Autoři zmínovaného článku se nijak netají tím, že úspěch dějepisného vyučování neodvisl jen od sebelepších osnov, ale především od kvality učebnice dějepisu a didaktického mistrovství učitele. Hlavní úkol nové učebnice vidí autoři v tom, že obléká formule programu do živého roucha historického vypravování. Zvláště je zdůrazněno, že nová učebnice musí pomáhat pravidelné organizaci samostatné práce studujících, což nejen aktivizuje učební proces při přesném osvojení učební látky, ale pomáhá působit při vytváření návyků k samostatné práci. K vysoce kvalitnímu vyučování dějepisu kromě osnov a učebnice patří a ne poslední roli zde hraje historická literatura. Systematické seznamování s ní pomáhá učitelům být stále na výši nejnovějších poznatků vědy a umožní mu hlouběji pochopit obsah dějinných událostí. Dnešní stav ukazuje na četné nedostatky, jak ve využívání této literatury, tak i této literatury samotné. Ve vyučování dějepisu zaujímají velké místo dějiny třídních bojů. V učebnicích i dosavadní literatuře mluví se většinou jen ve frázích o tom, že různé formy třídního boje podryvaly základy soudobého společenského řádu, aniž je konkrétně ukázáno v čem. Výsledkem takových výkladů je pak ztráta historické specifiky jednotlivých forem třídního boje. Zvláště velký nedostatek historické literatury je pocíťován při výkladu dějin kultury. Témata z historie kultury jsou ve školních kursech slabě zabezpečena shrnující, zevšeobecňující literaturou, zejména o kultuře nového a nejnovějšího období. Vyskytují se však i jiné obtíže. Ve vědecké literatuře, zejména o historii zahraničních zemí, je věnováno málo pozornosti souslednosti mezi různými etapami vývoje těchto zemí. Vědecká literatura by především měla pomáhat při uplatňování velmi důležitých zásad vyslovených v osnovách, totiž odbourávání evropocentristu v dějepisném vyučování. Bude potřeba nenechávat stranou dějiny jiných světadílů, především Afriky a Ameriky.

Velmi náročné úkoly postavilo před historiky zasedání představitelů komunistických a dělnických stran v listopadu 1960 v Moskvě. Materiály této porady kladou velké úkoly před vědecké pracovníky. Všechna sovětská inteligence a zejména učitelé očekávají vyjítí prací konkrétně analyzujících podstatu současné epochy, hlavní charakteristiku a hlavní zvláštnosti historického vývoje lidské společnosti v naší epoše a práce charakterizující novou etapu v rozrůstání všeobecné krize kapitalismu, ukazující úlohu amerického imperialismu, hlavní záštitu světové reakce, nepřítelů lidí všech zemí. V Sovětském svazu bude zkoumána možnost nasového vydání třísvazkových dějin světa psaných populární formou, určených širokému okruhu čtenářů. V SSSR je pocíťován nedostatek literatury, zejména populární, kde by byly epizody ze života slavných lidí, které by daly možnost přiblížit jevy sociální a hospodářské historie. Řešení tohoto a jiných shora uvedených úkolů bude třeba zajistit těsnou spoluprací vědeckých pracovníků a učitelů-praktiků.

V závěru se oba autoři pozastavují u otázky vzdělání učitelů dějepisu. Stěžují si na to, že příprava učitelů dějepisu na Pedagogických institutech nedosáhla žádoucí úrovně, při čemž znovu zdůrazňují, že jen dobře připravený učitel může dovést vyučování dějepisu na vysokou úroveň. Autoři se pozastavují také nad nízkou úrovní znalostí u dějepisu u absolventů středních škol, přicházejících studovat na vysoké školy historii. Navrhují čas od času zkoumat stav a náplň osnov dějepisu ve snaze vyrovnat úroveň vyučování dějepisu s úrovní vědecké práce v historii, zvláště tehdy, jestliže by se mohlo toto zaostávání projevit na formování vědeckého světového názoru u studujících.

Jednu z důležitých myšlenek tohoto článku snažila se rozvinout redakce časopisu *Novaja i novejšaja istorija* v diskusi „Jaká má být nová učebnice“. Bezprostředním podnětem k dis-

kusi probíhající před zveřejněním článku Kinkulkinova a Lernerova bylo vypsání konkursu na novou učebnici dějepisu. Ve čtyřech číslech časopisu vystoupila řada čtenářů s požadavky a připomínkami k nové učebnici. Nebude na škodu, všimnout si ve stručnosti hlavních požadavků konkursu. Nebudeme opakovat ty požadavky, o nichž jsme referovali shora, všimneme si hlavně nových požadavků metodických.

V základě se vychází z toho, že žádný učební předmět v žádném případě nemá většepovat všechny části vědy ve všech podrobnostech. Důraz má být kladen na pochopení základních souvislostí. Navíc je zdůrazněno, že základ historických znalostí tvoří fakta. Jejich nedocenění vede k formalismu a schematicismu. Není třeba zdůrazňovat, že přecenění není rovněž žádoucí. Do obsahu výuky může přejít jen nesporný, vědou prověřený fakt. Jedině ve vyšších ročnících lze nadhodit některé problémy za účelem osvětlení. Svěží obrazy historických postav pomohou při zapamatování událostí. V učebnici je třeba střídat výklady široké, podrobné se stručnými, kompaktními. Je třeba poutavě líčit těžší a důležitější fakty s výchovným významem a kombinovat je se zajímavými detaily a s živými charakteristikami. Vkládání „okřídlených slov“, přísloví apod. dodá látce na emoci a obraznosti. Není na škodu užít vhodné volených dokumentů a takových ilustrací, které dobře vystihují jev vztahující se k té či oné epoše. Všechny souvislosti a vztahy mezi historickými jevy je nutno podávat v jednom pohledu. Autoři nesmějí předpokládat nemyšlivého čtenáře, mají žákům pomáhat domýšlet. Cílem je sice naučit materiál, ale hlavním cílem je naučit žáka oddělovat důležité od méně důležitého a odkrývat souvislosti mezi historickými jevy. Otázky a úkoly nezadávat jen k textu, ale i k ilustracím a mapám. Nejdůležitějším úkolem je systemizace, tj. tématické rozložení látky koordinovat s rozložením chronologickým tak, aby kapitoly, oddíly učebnice byly přizpůsobeny základní periodizaci kursu. Kapitoly je třeba dále dělit na hlavy a paragrafy, ty musejí odpovídat jednotlivým lekcím (hodinám). To je naprosto nutné pro zachování celistvosti lekcí. Zobecnění provádět ve stručných závěrech. Jazyk má být svěží a dostupný, musí rozvíjet vyjadřovací schopnosti žáků a obohacovat jejich řeč o nové výrazy. Učebnice pro 9.—11. třídu mají být prostředkem přípravy žáků k samostatné práci s vědeckými díly v oboru humanitních věd a k pokračování ve studiu na školách vyššího typu.

Všichni diskutující vyslovili souhlas s těmito zásadami. V diskusi však uvedli řadu podrobností, ke kterým by mělo být přihlíženo. Většina diskutujících žádala, aby v učebnici byly vylozeny základní pojmy jako socialismus, revoluce, třída, kapitál, ekonomika apod. Doporučili zařadit na konec každého paragrafu (lecke) kontrolní otázky a úkoly. Jako jeden hlas ozýval se požadavek bohaté ilustrovanosti učebnice barevnými reprodukcemi výtvarných děl, dobovými fotografiemi, portréty státníků. Použití diagramů, map, schémat a tabulek je považováno za samozřejmý metodický požadavek. Pokud se týká map, doporučili účastníci diskuse přiřadit je k učebnici ve formě brožovaného malého atlasu. Několikrát se ozval požadavek vydat spolu s tímto atlasem sešit konturních map pro procvičování žáků. Učebnice mají být opatřeny chronologickou a synchronní tabulkou. Ke každému tématu má být uvedena doporučená četba. Značná část autorů doporučila souběžné vydání chrestomatie, při čemž zavrhlí otiskované dokumenty v učebnici. Zdá se však, že bude dobré spojit oba způsoby, protože dokumenty otištěné v učebnici přispívají k zaktivizování a oživení učebního procesu. Jako samozřejmý byl vysloven požadavek dokonalé, přehledné grafické úpravy, kde by nové a nejdůležitější myšlenky byly vysázeny proloženo, aby se studující sami orientovali v textu a byli tak vychováni k oddělování podstatného od méně důležitého. V diskusi se objevil návrh na vydávání historického žurnálu, kde by se v krátkých článkách seznamovali žáci se zajímavými obdobnými postavami, učili se poutavou formou podrobněji poznávat historii. Byla znovu zdůrazněna nutnost rozšířit pasáže o rozvoji výrobních sil, na zemědělských školách kapitoly o vývoji zemědělských technik. Účastníci diskuse odmítli boj proti přetíženosti žáků formou mechanického zkracování učiva, protože konspektnost učebnice vede žáky k biflování. Byla odmítnuta snaha sblížovat středoškolské a vysokoškolské učebnice, protože ne všichni absolventi střední školy odcházejí studovat na vysoké školy. Závěr diskuse, který provedla redakce, jen schválil všechny tyto požadavky.

Co je potřeba zvláště podtrhnout z této sovětské diskuse i programu vyučování dějepisu, v čem je závazná i pro nás? Na prvním místě je potřeba si uvědomit, jak velkou úlohu přispívají v Sovětském svazu historií a jejímu vyučování na školách. Jak v článku Kinkulkinově, Lernerově, tak i v diskusních příspěvcích je označen dějepis jako jeden z hlavních předmětů, které formují světový názor žáků, který se největší formou podílí na vytváření vlastnosti nového člověka komunistické epochy. Vysoko je tu vyzvednuta úloha dějepisu při učení abstraktnímu myšlení. Významné místo historie je zdůrazněno ve všech zmíněných usneseních. Sovětská diskuse o tom, jaká má být nová učebnice, je nejen příkladná pro nás, ale ve výsledcích závazná. To, že v období budování rozvinutého socialismu bude dějepise

vučování sehrávat podstatnou roli při formování vědeckého světového názoru a socialistického profilu mladého člověka, není jen vyjádřením závažnosti dějepisu, ale velkým úkolem, pro který je potřeba vytvořit optimální podmínky jak správnou proporcí při rozdělování času pro jednotlivé předměty na školách, tak také soustavnou péčí o kvalitní přípravu učitelů dějepisu a v neposlední řadě vydáním nových, současným úkolům odpovídajících jak středoškolských tak i vysokoškolských učebnic.

Bedřich Čerešňák, Dušan Uhlir

Diskuse o Valaších na Moravě a valašské kolonizaci v Karpatech (na okraj polemiky D. Krandžalova, otiskněné v ČsČH 1962, č. 2, str. 200—209.

Z polemiky D. Krandžalova (dále jen Kr.), která má bohužel ráz spíše pamfletu, vidím, že Kr. nepochopil obsah a smysl mé knihy (Valaši v západních Karpatech. K dějinám osídlení a hospodářskospolečenského vývoje jižního Těšínska, jihozápadního Polska, severozápadního Slovenska a východní Moravy, Opava 1959). Nešlo mi přece o to, abych dokazoval hromadné rozšíření Rumunů na východní Moravě a obecně rumunský původ tamější terminologie, osobních i místních názvů. Cílem bylo zjistit v pozadí hospodářskospolečenského vývoje vůbec a pomocí srovnání situace v rozličných částech západních Karpat (tj. v jižním Těšínsku, jihozápadním Polsku, severozápadním Slovensku a východní Moravě) formy i ráz tamějšího osídlení a hospodářského života v 15.—18. století. Přitom mne zaujaly především domácí prvky v osídlení, domácí místní i osobní jména, domácí ráz většiny horských pasekářů i jejich úloha v hospodářském životě té které země. Ve své knize jsem nakonec zdůraznil domácí iniciativu při své exploataci hor, ať už jde o jižní Těšínsko, severozápadní Slovensko či východní Moravu. Při tom všem jsem ovšem nemohl nepřipustit tam, kde k tomu byly prameny, stopy cizího osídlení i vlivy cizího karpatského salašnictví, cizí salašnické materiální kultury i její úlohu v salašnictví místním.

Přesto vše Kr. sugeruje ve své stní čtenáři, že zastávám názor o rumunském původu moravských Valachů a větší část jeho invektiv mívá na mne jako na obhájce této teorie. Jde o vědomou a záměrnou falsifikaci a mystifikování čtenářstva, jak vyplývá z Kr. recenze i tomu, kdo moji knihu vůbec nečetl. Kr. nepochopil, že valašský živel v západních Karpatech pokládám (aspoň v 15.—17. stol.) — odlišuje jej všude od staršího domácího osídlení — za amalgám rozličných národností, které tam žily nebo se západních Karpat dotýkaly a že skutečně rumenské etnické prvky všude tu a zvláště na východní Moravě omezují — a to za stálého zdůrazňování domácího rázu osídlení — na jedince. Kr. neprávem se rozhořčuje, že v závěru své práce docházím k předpokladu existence jen některých jedinců rumenské národnosti na východní Moravě, což prý je v rozporu s celým obsahem mé knihy. Nikoliv, je to v rozporu s představou a interpretací Kr., kterou chce Kr. vnutit čtenářstvu své stati. Proto Kr. důsledně pojem „Valach“ překládá jako „Rumun“ (str. 206) a touto cestou si vytváří pokroucenou teorii, kterou potom napadá. Kdyby moji knihu byl četl pozorněji (či nerozumí snad česky?), viděl by, že nikde netvrdím, že šlo v západních Karpatech o vyhraněnou etnickou skupinu a že mezi „valašskými“ jmény z oblasti západních Karpat uvádím nejen jména zdánlivě rumunská, ale také česká, polská, ukrajinská, maďarská, jihoslovenská aj. Viděl by na druhé straně, že má představa o fluktuaci Valachů po Karpatech z východu na západ není utopie, ale historický jev prameny podložený.

Pokud jde o výtku (str. 206), že „nenechávám nikde mluvit sám materiál, nýbrž neustále s úryvky materiálu operuji takřka subjektivně“, a že „bude třeba prostudovat zbývající archivní materiál“ (str. 209), konstatuji, že jsem ve své práci užil prameny tak rozsáhlé a mnohostranné, jako nikdo přede mnou. Užívám-li ve své práci jako dokladů také osobních i místních jmen, zjištěných v nových pramenech, činím tak právem. Neboť hromadný výskyt určitých příjmení a zeměpisných názvů nelze při všem vědomí nutně opatrnosti přehlížet, a to zejména tam, kde jiných pramenů je málo či není. Pokud jde o mou polemiku s V. Davidkem ve věci užívání příjmení a jmen, Kr. ji bohužel zase nepochopil. — Užívám-li tu i tam výrazu „krev“, jde spíše o stylistickou otázku, abych se vyhnul častému opakování slov jiných (prvek, živel, element atd.). Kr. ostatně ve své knize z r. 1938 toho slova sám užíval (např. na str. 417), že „je nepochybné, že příměs krve rumunské v Karpatech existoval“. Je podivné, že r. 1962 se toho slova při svém složitém vývoji tolik hrozí.

Sugesce o rumunském původu moravských Valachů strhla Kr. velmi daleko. Skutečnost, že mluvím o domácí pasekářské kolonizaci jako starší, mu připadá náhodná (str. 206), ačkoliv tato teze, která není v rozporu s tezí o příchodu valašské pastevecké kolonizace z východu, tvoří jádro mé knihy. Mou další představou o možných vzdálených kořenech původního